

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

XI

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

25-26 квітня 2024 року

Матеріали

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

**СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

**МАТЕРІАЛИ ХІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ,
ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ**

(Суми, 25-26 квітня 2024 року)

Суми, 2024

С-70 Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства:

Матеріали одинадцятої Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, 25–26 квітня 2024 р.)

/ уклад. М. М. Набок. Суми : Сумський державний університет, 2024.

300 с.

До збірника увійшли наукові матеріали, присвячені актуальним проблемам сучасного перекладу, етнолінгвістики, стилістики, методики та методології сучасних мовознавчих та літературознавчих дисциплін. Складовою збірника є наукові розвідки з питань релігії та культури, соціальних і міжкультурних комунікацій, психологічної теорії та практики, соціологічних досліджень.

Для викладачів закладів вищої освіти, аспірантів, студентів, учителів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів, усіх, хто цікавиться питаннями соціогуманітарного напрямку.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Дар'я Данілова,

викладач-стажист кафедри психології, політології та соціокультурних технологій Сумського державного університету

Анастасія Яцун,

студентка Сумського державного університету

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТРИВОЖНОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ФРУСТРОВАНOSTІ В ЮНАКІВ

Актуальність теми. На сьогоднішній день тривожність є значимою проблемою у розділі психологічних досліджень. Дослідження цього феномену стає все більш актуальним через різноманітні чинники, такі як: війни, глобальні кризи, економічна нестабільність, соціальні проблеми, а також стресові ситуації в навчальному та робочому середовищах. Вплив цих факторів на психіку людини призводить до зростання рівня тривожності, саме тому дуже важливо досліджувати та приймати заходи з профілактики та запобіганню цьому. Особливо є необхідним працювати з тривожністю в юнацькому віці, оскільки в цей період люди визначаються з подальшою кар'єрою, заводять нові знайомства, починають перші серйозні стосунки та загалом починають облаштовувати своє життя.

Феномен тривожності вивчали такі вчені, як: Ч. Спілбергер, М. Кордуел, Ю. Ханін, А. Адлер, З. Фрейд, Н. Левітов, М. Кордуел, К. Хорні, та інші.

Незважаючи на велику кількість досліджень тривожності, зв'язок рівня тривожності та соціальної фрустрованості серед людей юнацького віку не є достатньо вивченим, що і зумовило вибір теми нашого дослідження.

Метою дослідження є визначити взаємозв'язок тривожності та соціальної фрустрованості в юнаків.

Згідно мети були висунуті наступні **завдання** дослідження:

1. Визначити теоретичні засади вивчення тривожності.
2. З'ясувати сутнісні характеристики соціальної фрустрованості.
3. Провести емпіричне дослідження тривожності та соціальної фрустрованості в юнаків.

Основні результати та висновки дослідження, їх цінність. У своїй теорії науковець Ч. Спілбергер розрізняє тривогу як стан (тимчасове переживання) і тривожність як властивість особистості [2]. Отже, тривога – це епізодичний стан, хвилювання у відповідь на наявну ситуацію, а тривожність – схильність до переживання такого стану, стійка властивість особистості.

За концепцією Ч. Спілбергера тривожність поділяється на ситуативну та особистісну, про що говорять С. Томчук та М. Томчук, посилаючись на даного науковця. Ситуативна тривожність – це стан тривоги, який породжується соціально-психологічними ситуаціями, які викликають занепокоєння у індивіда. Ситуативна тривожність може відігравати як негативну, так і позитивну роль для індивіда. Особистісна тривожність – це якість, диспозиція якої дає уявлення про індивідуальні відмінності особистості в діях на різні стресори [4].

Також виділяють такі два рівні тривожності: низький і високий. Низький рівень є потрібним задля можливості пристосуватися до середовища, в той час як високий рівень викликає дискомфорт індивіда в оточуючому його соціумі.

Незважаючи на різну концепцію когнітивної та гуманістичної психотерапії щодо питання про джерело тривожності, думки послідовників цих напрямів щодо виникнення тривожності є схожими – тривожність виникає під час зіткнення з новим досвідом, який не сходиться з попередніми уявленнями індивіда. Також, причини особистісної тривожності можуть бути на соціальному, психологічному та психофізіологічному рівнях [4].

Отже, проаналізувавши літературні джерела ми з'ясували на які види поділяється тривожність, як вона формується та які причини тривожності. Для якісної обробки даних тепер розглянемо явище соціальної фрустрованості.

Л. Вассерман, автор методики діагностики рівня соціальної фрустрованості, розглядає соціальну фрустрованість як наслідок відсутності можливості реалізації людиною своїх соціальних потреб. Важливість цих потреб є різною для кожного в залежності від індивідуальних цілей та цінностей індивіда, його здібностей та отриманого досвіду подолання кризових ситуацій [3]. Таким чином, соціальна

фрустрованість має особистісний характер та є наслідком соціальної ситуації, в яку потрапила людина.

Існує декілька психологічних підходів до вивчення фрустрації. Представники персоніфікованого підходу розглядають фрустрацію як стан, в якому знаходиться індивід, який зумовлений відсутністю можливості задовольнити певні потреби та бажання. Феноменологічний підхід розглядає фрустрацію як психологічне явище, стан, який особистість сприймає як відчуття, яке неможливо подолати в даний момент. Представники детермінантно-особистісного підходу пояснюють фрустрацію як чинник руйнування сподівань, які суб'єкт покладає на певні обставини, втрату мотиву до досягнення мети [1].

Стан фрустрації поділяється на такі форми поведінки: екстрапунітивна, інтрапунітивна та імпунітивна [5]. Для нашої роботи становить інтерес інтрапунітивна форма реагування, оскільки ця форма передбачає підвищення рівня тривожності і відсутність діяльності з боку індивіда для зміни поточної ситуації. Можемо припустити, що якщо людина має схильність до фрустрації та її переважаючою формою реагування на фрустраційні ситуації є інтрапунітивна форма, в людини також розвиватиметься відчуття тривожності.

Через соціальну фрустрованість може проявлятися соціальна напруженість. Одним із наслідків соціальної напруженості є підвищений рівень ситуативної та особистісної тривожності. А отже, фрустрованість та тривожність можуть бути пов'язаними. Якщо соціальна фрустрованість підвищена, то підвищується і рівень тривожності.

Аналіз літературних джерел дозволяє зробити висновок, що дослідження тривожності та соціальної фрустрованості, не зважаючи на наявні напрацювання з цих тем, є актуальними, оскільки дослідження взаємозв'язку цих двох явищ все ще є недостатньо дослідженим.

Опитування проводилось у онлайн форматі на базі Сумського державного університету в 2023 році. В дослідженні взяли участь 57 студентів та студенток у віці від 17 до 24 років.

Для визначення рівня тривожності нами була використана методика

«Шкала оцінки рівня реактивної (ситуативної) та особистісної тривожності» Ч. Спілбергера в адаптації Ю. Ханіна. Із метою діагностики рівня соціальної фрустрованості була використана методика «Діагностика рівня соціальної фрустрації» Л. Вассермана в адаптації В. Бойка.

Таблиця 1. Кореляційний взаємозв'язок між тривожністю та соціальною фрустрованістю юнаків

	Ситуативна тривожність	Особистісна тривожність	Соціальна фрустрованість
Ситуативна тривожність	1		
Особистісна тривожність	0,87	1	
Соціальна фрустрованість	0,56	0,66	1

Розглянемо дані отримані за допомогою аналізу кореляційного взаємозв'язку між тривожністю та соціальною фрустрованістю юнаків (Таблиця 1). Кореляція ситуативної тривожності та особистісної тривожності становить 0,87, що є близьким значенням до 1, отже це значення є позитивним. Це говорить про сильний позитивний зв'язок між ситуативною та особистісною тривожністю. Наступним значенням є коефіцієнт кореляції ситуативної тривожності та соціальної фрустрованості, який дорівнює 0,56. Це значення менше за попереднє, проте воно позитивне, що говорить про те, що існує позитивний лінійний зв'язок між ситуативною тривожністю та соціальною фрустрованістю. Коефіцієнт кореляції особистісної тривожності та соціальної фрустрованості теж позитивний та дорівнює 0,66. Це також свідчить про існування взаємозв'язку між згаданими вище двома факторами.

Отже, усі кореляційні зв'язки говорять про те, що взаємозв'язок між рівнем тривожності та рівнем фрустрованості наявний, а також, якщо рівень тривожності буде зростати, то рівень фрустрації теж підвищуватиметься, хоча ступінь цього зв'язку може варіюватися. Також ситуативна та особистісна тривожність є пов'язаними.

Список використаних джерел:

1. Вовк М. Особливості переживання фрустраційних ситуацій юнацького віку. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2013. № 19. С. 118–124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2013_19_19
2. Галієва О. Диференціація понять "тривога" та "тривожність". *Психологія та соціальна робота*. 2019. Т. 24. № 1(49). С. 32–48. URL: [https://doi.org/10.18524/2707-0409.2019.1\(49\).185763](https://doi.org/10.18524/2707-0409.2019.1(49).185763) .
3. Стеценко А. Методологічні засади дослідження переживання студентами ситуацій фрустрації. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. № 4. С. 129–133. URL: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/147>
4. Томчук С., Томчук С. Психологія тривоги, страху та агресії особистості в освітньому процесі : монографія. Вінниця : КВНЗ «ВАНО», 2018. 200 с. URL: https://umo.edu.ua/images/content/depozitar/monografii/Monografija_Tomczuk.pdf .
5. Харченко С. Вплив соціального інтелекту на особливості поведінки курсантів ЗВО зі специфічними умовами навчання в ситуаціях фрустрації і стресу. *Право і безпека*. 2019. Т. 1. № 72. С. 111–116.

Анна Гунбіна,

викладач-стажист кафедри психології, політології та соціокультурних технологій Сумського державного університету

Анастасія Карпук,

студентка Сумського державного університету

ДЕЗАДАПТИВНА МРІЙЛИВІСТЬ У СТУДЕНТІВ ЗІ СХИЛЬНІСТЮ ДО СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА СУЇЦИДАЛЬНИХ ДУМОК

Актуальність теми. Спрощено ми можемо назвати дезадаптивну мрійливість формою ескапізму, при якій людина витрачає ресурси і час на усамітнення зі своїми мріями, в яких вона – успішна і щаслива, що стає для